

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІМИ ОФІЦЕРАМИ ПРИ ВИВЧЕННІ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуті активні форми і методи навчання майбутніми офіцерами, які спонукають до формування пізнавальної активності студентів при вивченні загальновійськових дисциплін у вищих військових навчальних закладах. Впровадження активних форм і методів навчання надають можливість більш ефективно формувати й розвивати у студентів пізнавальні інтереси і здібності, сприяти активізації творчого мислення, вмінь та навичок самостійної розумової діяльності, практично засвоїти знання, а також стимулювати пошук додаткової інформації, якої вимагають складні задачі реформування Збройних Сил України.

In the article active forms and methods of studies are considered by future officers which induce to forming of cognitive activity of students at the study of common to all arm disciplines in higher military schools. Introduction of active forms and teaching methods is given possibility more effectively to form and develop cognitive interests and capabilities for students, help to activate creative thought, ability and skills of independent intellection, practical mastering of knowledges, and also stimulation of additional information which is require the intricate problems of reformation of Military Powers of Ukraine retrieval.

Вступ

Проблема засвоєння основних знань і умінь майбутніми офіцерами при використанні активних форм і методів навчання в контексті Болонського процесу пов'язана із важливими науковими та практичними задачами реформування військової освіти. В процесі реформування військової освіти суттєво змінились підходи до сучасного військового фахівця, який добре технічно оснащений та проінформований, здатний самостійно критично мислити, шукати шляхи для подолання труднощів реального життя, вміє розв'язати концептуальні проблеми, орієнтуватись в інформаційному просторі та має високий рівень творчого потенціалу [2].

Аналіз досліджень та публікацій

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що ідею формування активізації військового навчання розвивали педагоги М.Нещадим, В.Ягупов [4, 8]. Суттєві положення і рекомендації щодо проблеми активізації діяльності студентів містяться і у працях А.Макаренка, О.Сухомлинського, С.Швацького [7]. Психологічний аспект досліджуваної проблеми глибоко висвітлено у працях Л.Виготського, В.Давидова, О.Леонтьєва, Н.Менчинської, С.Рубінштейна та інших [1, 3, 6]. На факультеті підготовки офіцерів запасу Житомирського військового інституту ім. С.П. Корольова Національного авіаційного університету (ФПОЗ ЖВІ НАУ) опрацьована і успішно використовується низка форм і методів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні загальновійськових дисциплін. За ступенем активності об'єктів навчання чи характером їх навчально-пізнавальної діяльності розрізняють імітаційні та неімітаційні методи (Рис. 1). Вони

грунтуються на моделюванні певної військово-професійної діяльності.

Військово-професійні ігри (ділові, рольові) сприяють розвитку творчого мислення, формуванню практичних навичок та вмінь, опрацюванню індивідуального стилю спілкування під час колективного вирішення завдань шляхом репетиції елементів професійної діяльності. Такі ігри мають певну внутрішню боротьбу, яка становить основу для саморозвитку як усієї гри, так і її учасників. Власне, цей умовний конфлікт є основою гри і спонукає її учасників до активної участі. Тільки за наявності цього фактора різні модифікації військово-професійних ігор надають можливість організувати і проводити навчально-виховну роботу зі студентами, досягають своєї дидактичної мети. В основі боротьби лежить певна навчальна проблема, яку необхідно вирішити. До ігрових належать розподіл ролей і ділові ігри різних модифікацій. Вони заповнюють ту прогалину у навчально-виховному процесі, яку не можуть компенсувати інші методи, хоча й не можуть їх замінити. Майбутня військово-професійна діяльність має такі характерологічні властивості, які не можна глибоко вивчити, зрозуміти, усвідомити, а згодом створити наочний її образ без використання специфічних прийомів і способів навчально-пізнавальної діяльності [8].

Діловий ігровий характер навчально-пізнавальної діяльності дає змогу організувати підготовку та контролювати готовність особового складу до виконання покладених завдань. Крім того, суттєво допомагає пізнати специфіку і особливості військово-професійної діяльності студентів, закріпити і поглибити знання, які були отримані під час бесід, лекцій, розповідей, семінарів, удосконалити практичні навички та вміння, їх застосування, творче використання для розв'язання військово-професійних завдань, створити умови для активного обміну досвідом.

Метод рольових ігор набув широкої популярності у загальновійськовій підготовці. Він є придатним для формування уміння розпізнавати і розуміти мотиви та мотивацію дій інших військових фахівців у певних типових ситуаціях і приймати на цій основі обґрунтовані та відповідальні рішення.

Ця властивість забезпечує безпосередню участь студентів в груповому розв'язанні дидактичної проблеми шляхом виконання учасниками заняття певної організації бойових дій підрозділу: ставити бойові задачі, орієнтуватися в бойовій обстановці, організовувати життя та побут підлеглих у польових умовах. Вміле, педагогічно обґрунтоване інсценування збуджує навчально-пізнавальну активність студентів, їх зацікавленість, сприяє більш ефективному оволодінню програмним матеріалом, практичними навичками та вміннями, заохочує до активного пошуку оптимального вирішення завдань, які містяться у дидактичній ситуації, шляхом виконання ролей і загальної дискусії.

Позитивний ефект від різноманітних семінарів, конференцій проявляється під час неформального спілкування. Ефективність спілкування можливо підвищити, надаючи йому організованого характеру у вигляді тематичних дискусій, тобто круглого столу. Метод круглого столу як дидактичний метод використовується під час проведення групових занять та конференцій для формування інтегративних занять з метою обговорення складних теоретичних проблем і обміну досвідом. Для аналізу формулюється тема, яка має неоднозначне тлумачення, і тому існує необхідність її аналізу і обґрунтування в різноманітних аспектах. Підтримання належної військової дисципліни та внутрішнього порядку у підрозділі відповідно до вимог Статутів Збройних Сил України – є однією з основних задач військової діяльності. Діяльність викладача полягає в тому, щоб на основі інтегративного підходу розглядати різні погляди щодо предмета дискусії, звертаючи особливу увагу на суттєві аспекти проблеми, що вивчаються, але й не гальмуючи полемічних виступів студентів. Цей метод має забезпечити змістовний і всебічний аналіз виникаючих проблем на основі міжпредметних зв'язків, намагаючись уникати їх поверхового обговорення. У своєму заключному виступі викладач узагальнює колективну думку і визначає основні напрямки самостійної роботи студентів над проблемою, що аналізується. Також можуть проводитися навчальні круглі столи, коли є необхідність розгляду важливої і суперечливої проблеми в межах одного предмета, на які запрошуюються провідні фахівці з цього напрямку.

Удосконалювати організацію навчання, впроваджувати у навчальний процес новітні технології навчання можливо за допомогою індивідуальних занять на машинних моделях. Застосування автоматизованих аудиторій, дозволяє проводити лекцію практично без викладача. У цьому разі текст лекції подається в електронному вигляді та супроводжується відповідною відео та аудіо навчальною інформацією. Найбільш наочно це відображається при проведенні занять з тактичних дисциплін в умовах максимально наближених до бойових, особливо при застосуванні супротивником зброї масового ураження. У кінці кожного розділу лекції до студентів ставляться контрольні запитання, а на екрані висвітлюються варіанти відповідей на них. Завдання студентів – вибрати правильний, на їх погляд, номер відповіді на клавіатурі. За результатами відповідей висвітлюється оцінка. Саме в такий спосіб здійснюється постійний моніторинг поточної успішності, тобто контролюється відповідність реальної розрахунково-оптимальної траєкторії навчання [5].

Лекція – є активним неімітаційним методом навчання. Усна доповідь навчального матеріалу, яка використовується для активізації пізнавальної діяльності студентів сприяє удосконаленню роботи студентів з різноманітною інформацією, розвитку творчого і аналітичного мислення. На лекції викладач розповідає, як необхідно організувати професійну підготовку в підрозділі, проводити заняття з тактико-спеціальної, військово-спеціальної та гуманітарної підготовки. Після лекції викладач наприкінці занять ставить запитання. На ці відповіді може відводитися до 5 хвилин навчального часу. Наприкінці заняття викладач підсумовує лекцію шляхом стислої дискусії і надання правильних відповідей. Такі лекції звичайно мають діалоговий характер, який може бути як зовнішнім (діалог між викладачем і студентами), так і внутрішнім (самостійне мислення, обмірковування студентами навчального матеріалу). Під час діалогу викладач намагається дотримуватись вимог нормативно-правової документації. У більшості випадків зовнішні діалоги переходять у лекцію-дискусію, яка передбачає активний обмін думками в інтервалах між логічними розділами лекції. Перебіг таких занять носить емоційний характер, сприяє створенню атмосфери довірливості та співробітництва між викладачем і студентами, значно підвищує інтерес студентів до предмета, який вони вивчають.

У вищих військових навчальних закладах групові заняття носять переважно практичний характер, що створює сприятливі умови для їх застосування з метою розвитку професійного

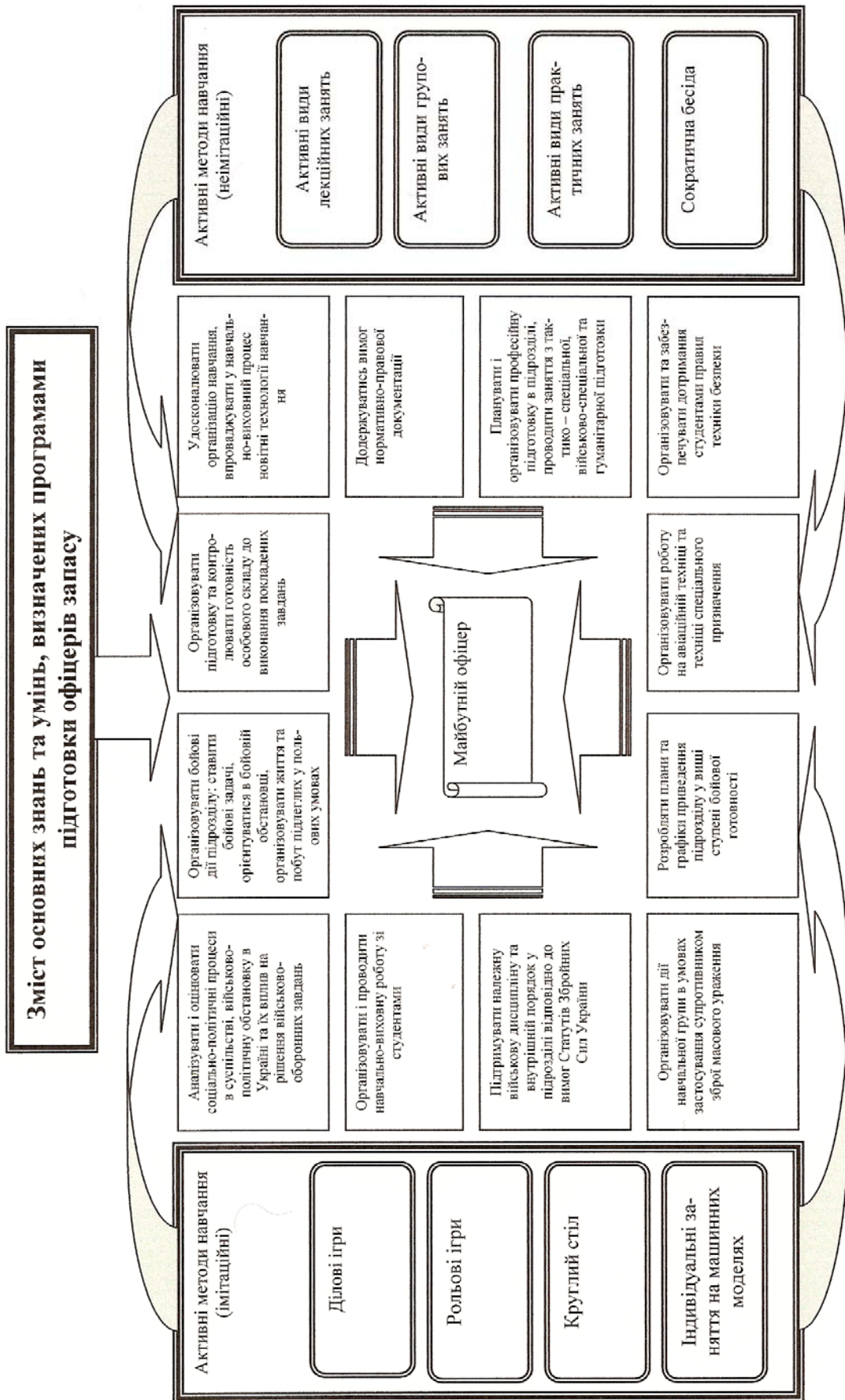

Рис. 1. Засвоєння основних знань та умінь майбутніми офіцерами з використанням активних форм навчання

мислення, формування навчально-пізнавальної активності та творчого використання знань у навчальних умовах. Професійне застосування знань передбачає вільне володіння апаратом відповідної науки, наукову точність оперування формулюваннями, визначеннями і поняттями. Студенти виступають в ролі доповідачів і опонентів, визначають інтелектуальні проблеми та їх розв'язання, доводять і спростовують відстоювання свого погляду, демонструють досягнення рівня теоретичної підготовки. Якісному вирішенню цих відповідальних завдань сприяють організація роботи на авіаційній техніці та техніці спеціального призначення. Перебіг групового заняття і характер обговорення на ньому складних теоретичних і практичних проблем відповідних наук створюють сприятливі умови для їх моделювання, всебічного аргументованого аналізу і обговорення. Викладач збагачує зміст навчальних питань, які заплановано до вивчення, а також удосконалює методику їх обговорення, уникає заслуховування виступів тільки окремих, найбільш сумлінних і добросовісних студентів, а навпаки – організовує колективну роботу, яка забезпечує активну участь кожного студента. Приведення підрозділу у вищій ступені бойової готовності на практичних заняттях сприяє повторенню у швидкому темпі досить великого за обсягом і глибиною навчального матеріалу у вигляді активних практичних занять, дає можливість здійснити контроль за перебігом навчальних занять і за їх ефективністю, допомагає актуалізувати знання студентів і формує в них позитивне ставлення до навчально-пізнавальної діяльності та до конкретного заняття. Прийоми активізації навчальної діяльності студентів під час практичних занять вимагають від викладача організації та забезпечення дотримання правил техніки безпеки, яка спрямована на збереження здоров'я і працездатності військовослужбовців в процесі служби. Розвитку творчого і нестандартного мислення сприяє сократична бесіда, яку можливо використати під час проведення будь-яких занять. Сократична бесіда спрямована на формування навичок та умінь творчого мислення. Цей метод дозволяє виявити певні прогалини в знаннях студентів, підвищує інтерес до військово-професійної діяльності чи певного предмета, сприяє активному опануванню знань, формує навички творчого мислення і самостійної роботи, розвиває критичне мислення та уміння аргументовано відстоювати власну думку, озброює ефективними способами ведення полеміки. Сократична бесіда здійснюється шляхом постановки викладачем перед студентами певних запитань у чіткій логічній послідовності. Реалізація методу передбачає грун-

товну попередню підготовку студентів до заняття. Але викладач так формулює запитання, що студенти надають не готові відповіді, а аналізують певні факти і явища та одночасно формулюють власний погляд. Викладач, критично оцінюючи відповіді студентів, вміло спрямовує перебіг бесід у потрібне русло, заохочує студентів до активної участі у бесіді та нестандартного ставлення до проблеми, розвиває навички дослідницької діяльності. Обговорення певної проблеми здійснюється шляхом аналізу і оцінки соціально-політичних процесів в суспільстві, військово-політичної обстановки в Україні. У досвідченого викладача це обговорення може стати вдалим вступом до теми, що вивчається, чи її аргументацією.

Висновок

Отже, викладач розробляє та використовує у своїй дидактичній діяльності низку методів активізації навчально-пізнавальної діяльності, які відображаючи суттєві властивості військово-професійної діяльності, сприяють ефективному опануванню міцних професійних знань, практичних навичок та умінь.

Перспективи подальшого розвитку в даному напрямку ми бачимо у досягненні творчого комплексного застосування основних знань і умінь, що має служити ефективному та оптимальному здійсненню військово-дидактичного процесу, які сприяють формуванню пізнавальної активності і нададуть змогу майбутнім офіцерам підвищити ефективність військово-професійної підготовки в цілому.

Література

1. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М.: Интор, 1996. – 544с.
2. Державна програма реформування та розвитку Збройних Сил України на 2006 - 2011 рр.
3. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. – М.: МГУ, 1981. – 584с.
4. Нецадим М.І. Військова освіта в Україні: історія, теорія, методологія, практика: Монографія. – К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2003. – 852с.
5. Рахманов В.О. Комп'ютерна технологія навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів при вивченні загальновійськових дисциплін // Актуальні проблеми вищої професійної освіти України. Зб. наук. конф. – К.: НАУ, 2008. – С. 32-33.
6. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, 1973. – 423с.
7. Ягунов В.В. Теорія та методика військового навчання: Монографія. – К.: Тандем, 2000. – 380с.